

Vytautas MAŽIULIS

Vilniaus universitetas

DĖL PAVARDĖS DAUKŠÀ

Pavardė (= pvd.) lie. *Daukšà* bei *Daūkšas* (Lietuvių pavardžių žodynas = LPŽ I 472) atsirado iš asmenvardžio (= avd.) *Daūkšas / Daukšà* (dėl gramat. giminės plg. avd. lie. *Girdvilas / Girdvilà* ir kt.), kuris yra gana senas (plg. Būga RR I 235; Maciejauskienė Lietuvių pavardžių susidarymas, 246). Jo, turinčio priesagą *-ša-/-ša* (Skardžius Lietuvių kalbos žodžių daryba = ŽD 316), kilmė, kiek žinau, nėra atskleista. Tiesa, yra bandyta jį laikyti vediniu iš adv. *daug* (LPŽ I 472); tačiau tokia šio lie. avd. darybine kilme (iš adv.!) reikia labai abejoti.

To avd. (pvd.) lie. *Daūkšas / Daukšà* = *Daūgšas / Daugšà* išvestinė lytis avd. (pvd.) *Daukšys* (LPŽ I 472) = *Daugšys* atsirado panašiai kaip, pvz., iš avd. (pvd.) lie. *Giñtautas* buvo išvesta lytis avd. (pvd.) *Gintaūtis* (dėl jo žr. Skardžius ŽD 440).

Avd. lie. *Daūgšas / Daugšà* yra priesagos *-ša-/-ša* darinys, man rodos, ne iš galūninio trumpinio avd. **Dauga-* (ar pan.), o atsirado kaip priesaginis trumpinys (su *-ša-/-ša*) iš dvikamienių asmenvardžių sando *Daug-* (*Daugvilas* ir kt.) arba *-daug-* (*Jódaugas* ir kt.). Plg. avd. lie. **Daugis* (dėl jo žr. Maciejauskienė, Darbai ir dienos, IV 114) = **Daugys* ← avd. **Daugas* (plg. minėtą avd. *Daugšys* ← *Daūkšas*), kuris – galūnės darinys, atsiradęs kaip galūninis (ne priesaginis) trumpinys iš minėtų dvikamienių asmenvardžių sando *Daug-* arba *-daug-*. Dar plg., pvz., avd. (pvd.) lie. *Daugūtis* (LPŽ I 472) – priesaginį darinį, kuris galėjo atsirasti kaip priesaginis trumpinys (su priesaga *-ut-*) iš dvikamienių asmenvardžių su *Daug-* arba *-daug-*.

Yra ir daugiau priesagą *-ša-/-ša* turinčių trumpinių (t. y. priesaginių trumpinių). Pvz., avd. (pvd.) lie. *Rimšas / Rìmša* (LPŽ II 411) – priesaginis trumpinys, kuris kartu su avd. (pvd.) lie. *Rìmas* (galūninis trumpinys) bus atsiradę iš dvikamienių asmenvardžių (*Rimvydas* ir pan.). Avd. (pvd.) *Gėčas* (LPŽ I 637) < **Gedša-* (Būga RR III 148; Skardžius ŽD 315, 441) – priesaginis trumpinys (su *-ša-*) kartu su galūniniu trumpiniu avd. (pvd.) *Gėdas / Gedà* kildintini iš dvikamienių asmenvardžių (*Gedvilas* ir pan.); plg. iš šitokių dvikamienių asmenvardžių kildintiną avd. (pvd.) lie. *Gedūtis* (: pr. *Gedute*, Trautmann Apr. Personennamen 31, 138) – priesaginį trumpinį.